

“SAMSUN’DA PIYASA” GAZETESİ

Ali ÇAKIR*

ÖZ

“Samsun’da Piyasa” gazetesi, Şems Matbaası’nda Hayreddin Nadi ve Mustafa Adil’in muharrirliğinde “*piyasa cetveli*”, “*bend-i ticari*”, “*ticari haberler*” alt başlıklarıyla genellikle ticari haber ve makalelerin yayınlandığı, her sayısı dört sayfalık haftalık ticari bir gazetedir. Milli Mücadele Dönemi’nde Samsun’un ekonomik durumunu yansıtan gazete, günlük piyasa haber ve yorumlarının yanısıra şehre gelenler-gidenler, yollar, iskeleler, vergiler vb. onlarca farklı bilgiye kaynaklık etmektedir. Bu özelliğiyle, dönemin iktisadi tarihine kaynak oluşturabileceği gibi basın tarihi araştırmacıları için de özgün bir yerel gazete örneği oluşturmaktadır. Bir basın ürünü olarak incelemeye çalıştığımız Samsun’da Piyasa gazetesi içerik yönünden yayınlandığı dönemin ticarete etkilerini araştıran araştırmacılar için Samsun’un ekonomik faaliyetlerinin çeşitliliği ve miktarı bakımından faydalı bilgiler barındırmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Samsun’da Piyasa Gazetesi, Milli Mücadele Dönemi, Piyasa, İktisat, Basın Tarihi

THE NEWSPAPER “SAMSUN’DA PIYASA”

ABSTRACT

The newspaper “Samsun’da Piyasa,” each issue of which consists of only four pages, is a kind of weekly commercial journal publishing commercial news and articles under the subtitles of “*piyasa cetveli*”, “*bend-i ticari*” and “*commercial news.*” This newspaper gave information about the economic status of Samsun during the National Struggle as well as serving as a source for the daily economic news, the visitors of the town, the conditions of the road, taxes, piers and so many other things. Due to this reason, the

* *Doktora Öğrencisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, SAMSUN. alicakir@omu.edu.tr*

newspaper sheds light on the economic status of that period together with being an original local newspaper sample for the researchers of the media history. This study focuses on Samsun'da Piyasa as a media product that includes detailed and rich information about the commercial activities of the period.

Keywords: Samsun'da Piyasa, National Struggle, Media History, Economics, the Market

Giriş

İletişim, insanoğlunun birbiriyle etkileşime geçtiği andan itibaren sürekli bir tekâmül halinde olmuştur. Genel manada, “sessiz hareketler, duvar resimleri, harfler, alfabe, matbaa...” sürecini izleyen gelişim yolculuğundan sonra siyasi ve sosyal değişimlerle beraber haber ihtiyacı gittikçe önem kazanmıştır. Bu ihtiyacı karşılamak üzere önce yıllıklar daha sonra haber mektupları ortaya çıkmıştır. Süreli yayınların atası kabul edilen bu basın ürünleri belli zaman aralıklarıyla basılmadıkları için “gazete”¹ olarak adlandırılmamışlardır.² İlk modern gazete XVII. Yüzyılın başında Almanya’da yayınlanmıştır.³ Avrupa’da yayınlanmaya başlayan bu ilk örneklerden sonra gazete Osmanlı topraklarına yaklaşık 200 yıl sonra gelmiştir. Osmanlı Devleti’nde bilinen ilk gazete 1795’de İstanbul’da Fransızca yayınlanmaya başlayan *Bulletindes Nouvelles*’dir. Bu gazeteyi yine Fransızca olarak yayımlanan *Gazette Française de Constantinople* isimli gazete takip etmiştir. Nihayet 1828’de Mısır’da *Vekâyî-yi Mısriye* ve 1831’de İstanbul’da *Takvîm-i Vekâyî* Türkçe olarak yayınlanmaya başlamıştır. İlk özel teşebbüs Osmanlı gazetesi ise 1840 tarihinde basımına başlanan *Ceride-i Havâdis*’tir.⁴

XIX. Yüzyılın ikinci yarısı Osmanlı Devleti’nde basın faaliyetlerinin hız kazandığı dönem olmuştur. *Tercümân-ı Ahvâl* ile başta İstanbul olmak üzere 1864 tarihli Vilâyât Nizamnamesi ile vilayetlerde kurulmaya başlanan matbaaların da etkisiyle yerel gazetecilik de ilk örneklerini vermeye başlamıştır. Siyasi ortamın gerginliği ve serbestliği ölçüsünde basın ürünlerinin sayısı azalmış veya artmıştır. Bununla birlikte geçen her yıl Türk basını gerek içerik gerekse de teknik yönden gelişmeye devam etmiştir. Tanzimat Dönemi’nde ilk nüveleri görülen gazete ve gazetecilik mesleği özellikle Meşrutiyetin tekrar

¹ Modern anlamda gazete, genellikle günlük olmak üzere belli zaman aralıklarında basılan basın ürünleridir. M. Nuri İnuğur, *Basın ve Yayın Tarihi*, İstanbul 2005, s. 19.

² Belkıs Ulusoy Nalcioğlu, *Osmanlı’da Muhafif Basının Doğuşu 1828-1878*, İstanbul 2013, s. 27.

³ İnuğur, *a.g.e.*, s. 57.

⁴ İlk gazete ürünleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. İnuğur, *a.g.e.*; Nalcioğlu, *a.g.e.*; Orhan, Koloğlu, *Osmanlı’dan 21. Yüzyıl’a Basın Tarihi*, İstanbul 2006.

ilan edildiği 1908 senesine kadar Avrupa ve Mısır'da bulunan Türk aydınları tarafından devam ettirilmiştir. 1908 senesinden sonra ortaya çıkan özgürlük döneminde basın ürünlerinde patlama yaşanmıştır. Meşrutiyetin ilanından hemen sonra Osmanlı Devleti'nde yayınlanan gazetelerin sayısını Mehmet Seyitdanlıoğlu 660 (357'si Türkçe), Orhan Koloğlu 730, Ali Birinci ve Kudret Emiroğlu 377 (Türkçe) olarak vermektedir.⁵ Bu sayılar zamanla azalmış, 1914 yılında İstanbul'da yayınlanan gazete sayısı 26'sı Türkçe olmak üzere 63'e kadar düşmüştür.⁶

I. Dünya Savaşı'nın getirdiği ağır şartlar basın ürünlerini de etkilemiştir. Uzun süren savaş yılları ve nihayetinde bu savaşlardan yenik çıkan Osmanlı Devleti'nde ekonomik sıkıntılar da baş göstermeye başlamıştır. Artık gazeteler düzenli aralıklarla yayınlanmaktan yetmişmiş eleman eksikliğine, haber kaynağı sıkıntısından matbaa malzemesi temininde yaşanan güçlüğü değin, bir dizi zorlukla baş etmek durumunda kalmışlardır.⁷ Anadolu'da yaşanmakta olan bu zorluk Samsun ilinde de fazlasıyla kendini hissettirmiştir. Örneğin Samsun'da faaliyet gösteren Haber Gazetesi, mürettibinin hastalanmasından dolayı üç hafta yayınlanamamıştır.⁸

Samsun basın yayın faaliyetlerinin yoğun olarak yapıldığı merkezlerden biri olarak dikkat çekmektedir. 1877'de Vilayet Matbaası'nın kurulduğu Samsun'da yayınlanan ilk gazete 1908 tarihinde yayınlanmaya başlayan *Aks-ı Sadâ* olarak bilinmektedir.⁹ Anılan tarihten 1925 yılı sonuna kadar 18'i Milli Mücadele Döneminde olmak üzere Samsun'da toplam 34 farklı gazete basılmıştır.¹⁰

“Samsun'da Piyasa” Gazetesi

1 Mayıs 1335 (1 Mayıs 1919)¹¹ tarihinde imtiyazı alınan Samsun'da Piyasa gazetesi 5 Mayıs 1919 tarihinde ilk sayısı ile okuyucuyla buluşmuştur.¹² Her sayısı toplam 4 sayfadan oluşan bu gazete¹³ 1926 yılına kadar

⁵ Uygur, Kocabaşoğlu, “*Hürriyet*’i Beklerken, İkinci Meşrutiyet Basını, İstanbul 2010, s. 8-9.

⁶ Kocabaşoğlu, s. 9.

⁷ Milli Mücadele Dönemi'nde Türk basınının yaşadığı zorluklar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Ömer Sami Coşar, *Milli Mücadele Basını*, İstanbul 1967.

⁸ Ali, Çakır, *Haber Gazetesi'nin Başyazılarına Göre Bölgenin ve Türkiye'nin Gündemine Bir Bakış (1923-1924)*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Samsun 2013, s. 2.

⁹ Bünyamin, Kocaoğlu, “*Milli Mücadele'de ve Cumhuriyetin İlk Yıllarında Samsun'da Basın Hayatı ve Cemiyetler*”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Mayıs 1999, S: 12/1, s. 155-160.

¹⁰ Önder, Duman, “*Samsun Basın Tarihinden Bir Kesit: “Haber Gazetesi”, Geçmişten Geleceğe Samsun*, 1. Kitap, Samsun 2006, s. 367-384.

¹¹ Çalışmanın bundan sonraki bölümlerinde Rumî takvimin Miladi takvime dönüştürülmüş hali kullanılacaktır.

¹² *Samsun'da Piyasa*, 5 Mayıs 1335, No: 1, s.1.

¹³ 52. sayısı 1. sene-i devriyesi olması hasebiyle 8 sayfa basılmıştır. 88-92 ve 129-131. sayıları

toplam 333 sayı basılmıştır.¹⁴ Gazetenin imtiyaz sahibi, aynı zamanda künyede muharrir olarak da ismi geçen Hayreddin Nadi'dir. Gazetenin künyede ismi bulunan diğer muharriri Mustafa Adil'dir.¹⁵ Piyasa Gazetesi Şems Matbaası'nda basılmakta olup nüshası 5 kuruş, senelik aboneliği Samsun için 2, taşra için ise 2,5 liradır. Gazete, başlık altı yazısında ilk 23 sayıda "*Haftalık Ticârî Risâle*" daha sonraki sayılarında "*Haftalık Ticari Gazete*" ibaresini kullanmıştır. Piyasa gazetesinin "*Piyasa Cetveli, Bend-i Ticari ve Ticari Haberler*" olmak üzere üç ana bölümü bulunmaktadır.¹⁶ Döneminde yayınlanan gazetelere benzer şekilde üç sütun şeklinde dizayn edilmiştir. Gazetenin yayınlanış amacı ilk sayısında bulunan "*Maksad-ı neşr*" başlıklı bölümünde şu şekilde ifade edilmiştir:¹⁷

Ticârette şerâit-i muvaffakiyetten biri de hiç şüphe yok ki ticârete müte'allik mevâdd ve mebâhisi hâvî olan eserlerin mütâla'asıdır. Biz de bu ümnîyeye hâdim olmak mülâhazasıyla her hafta piyasadan tahvilât tebdilâtından alâkadarlarını haberdâr etmek, ticârethânelere mahsûs i'lânât derciyle mü'essesât-ı ticârimizi yek diğeriye tanıtmak ve ticâretin esbâb-ı terakkîsine medâr olacak ma'lûmat ve şü'unât-ı ticâriyeyi mümkün

gazetede belirtilmeyen bir nedenden dolayı 2'şer sayfa olarak yayınlanmıştır. Ayrıca 132. sayıdan itibaren 2 haftada bir son sayfasını Fransızca basacağını duyurmuş, düzenli olmamakla birlikte bazı nüshalarında Fransızca sayfalar bulunmaktadır.

¹⁴ Bu çalışmada ilk 152 sayının değerlendirmesi yapılacaktır. Elimizde adı geçen 152 sayının 21, 47, 48, 49, 50 ve 51 numaralı nüshaları mevcut olmadığından değerlendirmeye alınmamıştır.

¹⁵ Samsun Mekteb-i Sultani müdür yardımcısıdır. Daha sonra terfian Kastamonu'ya atandığı için Samsun'dan ayrılmıştır. *Samsun'da Piyasa*, 9 Mart 1337, No: 100, s. 2.

¹⁶ Piyasa Cetveli başlığı ilk 25 sayıda matbu harflerle yazılmıştır. 26 ila 58. sayılar arası klişe baskı ile gösterilmiş 57. sayı ile birlikte tamamen kaldırılmıştır. Bu yazının yerine "*Fiyat listelerimiz ticaret odasınınca musaddaktır.*" ve "*Fiyat listelerini muhtevi sahifelerimiz ticaret odasına aid olup odaca musaddaktır*" ibareleri getirilmiştir. "*Bend-i Ticari*" başlığı altında genellikle tüccarları bilgilendirici haberler bulunurken "*Ticari Haberler*" başlığı altında muhtelif haberler derlenmiştir.

¹⁷ *Samsun'da Piyasa*, 5 Mayıs 1335, No: 1, s. 1. Piyasa Gazetesi'nin yayınlanış amacını okuyucularına duyurduğu bu yazı gazetenin Osmanlı Devleti'ndeki ilk örneği olan Ceride-i Ticaret Gazetesi'nden etkilendiğini göstermektedir. Ceride-i Ticaret'in kurulması için Enverî Efendi'nin verdiği dilekçeden özetle belirtilen "*Gazetede günlük olarak İstanbul'a gelen ve taşraya giden gemiler ile bu gemilerin taşıdıkları yükler hakkında bilgi verilecek ayrıca gelen giden gemilerin her hafta merkezden bir listesi çıkartılarak gazetede ilan edilecekti... Ziraî ürünler alıp satan tüccar hakkında bilgiler verilerek, ürünün nerede ve ne miktarda yetiştiği bildirilecekti. Ayrıca bir bölgede yetişen ürünün azlığı, çokluğu ve doğal olaylar sonucunda zarar gördüğü ya da veriminin fazla olduğu hakkında bu gazetede bilgiler bulunacak, bu şekilde de tüccar bilgilendirilmiş olacaktı... Kanun ve nizamca, Ticaret Nezareti tarafından ilam gereken davalar vs komular hakkında bilgiler yer alacaktı.*"

bilgilerin Piyasa Gazetesi'nde de olduğu gözlenmektedir. Aziz Tekdemir, "Osmanlı Devleti'nde İlk Ticari Gazete: Ceride-i Ticaret", *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Haziran 2011, C: 13, S: 1, s. 220-233. Ayrıca bir başka aynı dönem başka bir ticaret gazetesi örneği için bkz. Orhan Deligöz, *Osmanlı Ziraat ve Ticaret Gazetesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2008.

mertebe neşr ve izâh etmek ve bu sûretle muhitimizde görülen bir boşluğu doldurarak bir hizmet-i naçizânede bulunmak emeliyle bu risâleyi neşr ediyoruz.

Ma'rûf ticârethânelerimizin piyasa husûsunda her türlü ma'lûmatlarını elde etmiş olduğumuzdan hizmetimizin müsmir neficeler vereceği ümniyesini temenni ediyoruz.

Gayret bizden, tevfik Cenâb-ı Allah'tan. Piyasa"

Gazete olarak Samsun'da Piyasa, ekonomik haberleri kitlelere ulaştırılmayı hedeflemiş olsa da dönem dönem ekonomi dışı haberlere de yer vermiştir. Örneğin, 76. sayısının baskı hatasından dolayı 77. sayı olarak basılması nedeniyle, bu yanlışlığı okuyucularına *'tizâr* başlığıyla duyurmuştur.¹⁸ Adı geçen nüsha ise "77 *mükerrer*" sayısı ile basılmıştır. Başka bir sayısında da "*rica*" başlığıyla verdikleri ilanda, 1 adet "*hilal*" klişesi ve 2 adet "*piyasa*" mührünün İstanbul'da kendine teslim edilen bu gazetenin idarehanesine ulaştırmayan kişiye seslenerek adı geçen emanetlerin bir an önce teslim edilmesi rica edilmiştir.¹⁹ Dönemin şartları göz önüne alındığında basit bir klişe ve mührün değeri daha iyi anlaşılmaktadır.

Okuyucularını bilgilendirme amacıyla yaptığı yayınlarda zeytinyağı alan bir vatandaşın kabın ölçülerini vererek ağırlığının ne kadar olduğunu sorduğu mektuba verilen cevapta görüldüğü üzere²⁰ doğrudan bilgiler aktarmıştır. Ekonomi dışı yayınlara başka bir örnek ise yeni kurulan veya tekrar yayınlanmaya başlayan basın ürünlerini duyurduğu haberler olmuştur.²¹ Diğer bir piyasa dışı haber şekli de hasta ziyareti, yangın, kayıp ilanı vb. içeriği bulunan küçük duyurulardır.²² İki üç satırlık küçük haberler olarak sütunlarına taşıdığı bu minvaldeki haberler içinde hacmen en çok yer kaplayan haber "*ahlâk-ı sükût*" başlığıyla verilen Samsun'a yabancıların gelmesiyle kadınlara dikkatli olmaları konusunda uyarıların yer aldığı haberdır.²³ Ticaretle doğrudan alakalı olmayan Gümrük Caddesi'nde Buğday Pazarı'na giden sokakta bulunan eski, ahşap, duvarları örümcek ağlarıyla kaplı eski bir demirci dükkânının oluşturduğu tehlikeye dikkat çektiği haber bu kategoride değerlendirilmiştir.²⁴

Doğrudan piyasanın durumunu içermeyen fakat piyasanın aktörlerini

¹⁸ *Samsun'da Piyasa*, 30 Teşrinievvel 1336, No: 77 (mükerrer), s.1.

¹⁹ *Samsun'da Piyasa*, 20 Teşrinisani 1336, No: 80, s. 3.

²⁰ *Samsun'da Piyasa*, 23 Teşrinievvel 1336, No: 76, s. 3.

²¹ Muhtelif sayılarında küçük haberler olarak duyurduğu bu konuyla ilgili örnek bir haber şu şekildedir: "Dava vekili Bafralı Emin Bey tarafından siyasi olarak rehber isminde zengin bir mündericatla..." *Samsun'da Piyasa*, 13 Teşrinievvel 1335, No: 24, s. 2.

²² Muhtelif sayılarında küçük haberler olarak duyurduğu bu konuyla ilgili örnek bir haber şu şekildedir: "Hastalığım esnasında acizlerini ziyaret etmek lütfunda bulunan rüfeka-yı kirama teşekkür etmek iblağına sevgili Piyasamızın delalet etmesini temenni eylerim." *Samsun'da Piyasa*, 11 Ağustos 1335, No: 15, s. 2.

²³ *Samsun'da Piyasa*, 11 Ağustos 1335, No: 16, s. 3.

²⁴ *Samsun'da Piyasa*, 21 Ağustos 1336, No: 68, s. 3.

bilgilendirmeyi içeren haberler Piyasa Gazetesi'nin önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Gazetenin ilk sayfası doğrudan "*Piyasa Cetveli*"nden oluştuğu için ikinci sayfanın hemen başında çoğunlukla bu içerikte haberler yer almaktadır. Gazetenin içeriğini zenginleştirdiği ve Milli Mücadelenin etkilerinin hissedilmeye başlandığı dönemden itibaren bu makalelerin içeriğini ticari vaziyeti gösterir bilgiler almıştır. Bu minvalde sayılabilecek haberlerin içinde dikkat çekici olanlarından biri, eğitim haberleridir. Bu haberlerde ticaret eğitimi içeriğinin ne şekilde olması gerektiğinden müfredata hangi derslerin konulmasıyla piyasanın ihtiyaç duyduğu öğrencilerin yetişebileceğine değin muhtelif fikir yazıları bulunmaktadır. Bu yazıların büyük kısmı ticaret mekteplerini konu almaktadır.²⁵ Bunlardan başka İstanbul'a veya yurtdışına okumaya giden öğrencilerin isimleri gazetede duyurulmuştur.²⁶ Gazete muharrirlerinden Mustafa Adil Bey'in eğitimci kişiliğinin, eğitim haberlerinin içerik yönünden zengin olmasında rol oynadığı söylenebilir. Bu konuda bir yargıya varılamamasının sebebi, gazete haberlerinin hiç birinde herhangi bir muharrir adı veya imzasının bulunmamasıdır. Keza gazetenin hiçbir haberinde böyle bir ibare yoktur. Gazetenin haber sonunda koyduğu tek imza "*piyasa*" ibaresidir ve bu imza gazetenin başyazısı sayılabilecek haberlerinde görülmektedir.

"*Piyasa*" imzalı bu makaleler temel olarak okuyucuyu bilgilendirmeyi hedeflemiştir. Gazetenin ilk nüshalarında tek başına yer bulan bu makaleler dördüncü sayıdan itibaren "*Bend-i Ticari*" başlığı altına verilmiştir. Zaman geçtikçe başta Samsun piyasası olmak üzere yurtiçi ve yurtdışı piyasa haberlerinin artmasıyla bu makaleler üçüncü sayfaya taşınmıştır. Anılan makalelerin içeriğine bakıldığında birçok değişik konu görülmektedir. Bu konulardan en çok yer tutanları, ilk sayıda "*Ticaret Dersleri*"²⁷ başlığıyla başlatılan ve bir sıra takip edilmeksizin faiz hesebatı,²⁸ nakliye kamesi numunesi,²⁹ kâtip buhranı,³⁰ emtia-yı ticariye dersleri,³¹ usul defteri dersleri,³² tarih sahifeleri³³ vb. içerikli makalelerdir.

Bilgilendirme amaçlı bu makalelerin, yukarıda sayılanlar dışında kalanları muhtelif konuları içermektedir. Ekonominin ciddi sıkıntılar yaşamaya

²⁵ *Samsun'da Bir Ticaret Mektebi İhtiyacı Var mı?* başlıklı makalede bu konu ayrıntılarıyla işlenmiştir. *Samsun'da Piyasa*, 16 Kânunuevvel 1335, No: 33, s. 2.

²⁶ *Samsun'da Piyasa*, 18 Ağustos 1335, No: 16, s.2; 13 Teşrinisani 1336, No: 79, s.2.

²⁷ *Samsun'da Piyasa*, 5 Mayıs 1335, No: 1, s.3.

²⁸ *Samsun'da Piyasa*, 19 Mayıs 1335, No: 3, s. 3; 16 Haziran 1335, No: 7, s. 3.

²⁹ *Samsun'da Piyasa*, 23 Haziran 1335, No: 8, s.2.

³⁰ *Samsun'da Piyasa*, 17 Teşrinisani 1335, No: 29, s. 2.

³¹ Toplam 4 sayılık dizi olarak yayınlanan bu haberin başlangıcı için bkz. *Samsun'da Piyasa*, 3 Şubat 1336, No: 40, s. 2.

³² Toplam 11 sayılık dizi olarak yayınlanan bu haberin başlangıcı için bkz. *Samsun'da Piyasa*, 16 Mart 1336, No: 46, s. 3.

³³ *Samsun'da Piyasa*, 4 Kânunuevvel 1336, No: 82, s. 2.

başladığı 1920'lerin ortalarından sonraki sayılarda yeterli mal gelmesine rağmen,³⁴ piyasanın neden durgun olduğu ve bu durgunluktan çıkış yollarının neler olabileceği tartışmaları yapılmıştır. Yine bu makalelerin içeriğinde “*Bütün cihan sosyalist ve amele gruplarının bayramı olan 1 Mayıs bizde de düşün ve izdivaç günü olarak içtimai hayatımızda yeni bir fasl-ı nev' açacaktır...*”³⁵ örneğinde olduğu gibi başka türde haberlere de rastlamak mümkündür. Yine aynı makalelerde milletvekilleri ve Rüşumat Müdürü ile yapılan söyleşilere de rastlanmaktadır. Üç ayrı kişi ile yapılan bu söyleşilerde Canik Mebusu Şükrü Bey’le genel iktisat bilgisi,³⁶ Gümüşhane Mebusu Rıfki Bey’le Anadolu ticareti³⁷ ve Rüşumat Müdürü Hakkı Bey’le Samsun’un ithalat- ihracat rakamları³⁸ üzerine adı geçenlerin bilgilerine başvurulmuştur.

Piyasa gazetesi, yayınlamış olduğu fiyatların Ticaret Odası’ndan tasdikli olduğunu belirterek okuyucularına, verdiği bilgilerin güvenilir olduğunu hissettirme gayesi gütmüştür. Böylelikle, hedef kitlesi olan tüccarlar nezdinde saygınlığını korumaya çalıştığı düşünülebilir. Bu çabasını, şeker, gazyağı, yumurta gibi önemli tüketim maddelerinin fiyatlarını hemen hemen bütün nüshalarında sütunlarına taşıyarak sürdürmeye çalışmıştır.³⁹ Piyasa gazetesinin birinci sayfasında düzenli olarak yayınlanan “*Piyasa Cetveli*” yer almaktadır. İlgili cetvel, gazetenin ilk sayısında “*şeker, kahve, sabun, zeytinyağı, zeytin, kalay, nişadır, gaz yağı, tütün, dakik, tuz, arpa, ceviz, mercimek, bulgur, pirinç, fındık*” ürünlerini içermektedir.⁴⁰ Mevsimsel etkilerin de etkileri görülmekle birlikte Piyasa Cetveli, zamanla daha sistematik hale getirilerek⁴¹ önce ürün grupları “*zahire ve hububat, tatlılar ve kuruyemişler, peynirler, yağlar, kibrit ve sigara kâğıtları, mükeyyifat, tütünler, manifatura, deri ve kösele, muhtelif eşya*” adlarıyla toplam 9 alt başlığa bölünmüştür. İlk sayıda yer alan ürünlere ilaveten “*mısır, gendume, nohut, fasulye, soğan, patates, sarımsak, hurma, kayısı, incir, tereyağı, pamuk yağı, kibrit, sigara kâğıdı, limon, afyon, sahleb, haşhaş, kaput, kösele, yün, çuval, yumurta, demir kürek yapı, 5 numro lamba şişesi, ambalaj kâğıdı, çelik, makarna, çorbalık şu'rye, güllaç, kadayıf*” eklenerek kapsamı genişletilmiştir.⁴²

Piyasa Cetvelinde yer alan fiyatlar, o ürünün fiyatının haftalık olarak değişimini göstermesi bakımından önemli olmakla birlikte fiyat değişikliklerinin sebebini incelemek için yeterli değildir. Zira hava şartları, mal geliş-

³⁴ Gazete, bazı engellemeler olmasına rağmen Samsun’a hariçten yeterli malın geldiğini savunmaktadır. *Samsun'da Piyasa*, 25 Eylül 1336, No: 72, s. 3.

³⁵ *Samsun'da Piyasa*, 9 Mart 1336, No: 45, s. 2.

³⁶ *Samsun'da Piyasa*, 2 Kânunusani 1336, No: 86, s. 2.

³⁷ *Samsun'da Piyasa*, 27 Kânunusani 1336, No: 39, s. 2.

³⁸ *Samsun'da Piyasa*, 18 Ağustos 1335, No: 16, s. 3.

³⁹ Gazetenin bu konuda bir mülakatı için bkz. *Samsun'da Piyasa*, 27 Teşrinievvel 1335, No: 26, s. 3.

⁴⁰ *Samsun'da Piyasa*, 5 Mayıs 1335, No:1, s.1.

⁴¹ Piyasa cetvelinin sistematik hale getirilmesi 29. sayıdan itibaren olmuştur.

⁴² *Samsun'da Piyasa*, 22 Nisan 1338, No:152, s.1.

gidişleri, arz-talep dengesi gibi birçok etken, fiyatların değişiminde rol oynayabilmiştir. Bu sebeple gazetenin diğer haberlerinde yer alan fiyat değişimleri de göz önünde bulundurulmalıdır. Piyasa gazetesi bu açıdan yeterli veriyi barındırmaktadır. Nitekim fırtına nedeniyle gemi trafiğinin durduğu dönemlerde Samsun'a emtia giriş-çıkışı yapılamamasından dolayı fiyatlar yukarı doğru hareket ettiği gibi bilgilere yer vermesi sözkonusu mukayseyi yapabilmek için önemli bir veridir.⁴³ Fiyat değişikliklerini izah etmeye yarayacak bir başka örnek ise, gazetede bir yazıda paranın değer kaybetmesi üzerine fiyatların arttığından bahsedilmesidir.⁴⁴ Gazete, başta şeker olmak üzere yumurta, gaz yağı, pirinç vb. temel ihtiyaç maddelerinin fiyat değişimlerini, yukarıda belirtilen parametrelere ışığında açıklamaktadır.⁴⁵ Fiyatı üzerinde en çok durulan ürün ise şekerdir. 5 Mayıs 1919⁴⁶ tarihli piyasa cetvelinde şekerin kıyyesi 160 kuruşken, çeşitli dalgalanmalar geçirerek 31 Aralık 1921⁴⁷ tarihinde 46,5 kuruşa kadar inmiştir. Şekerle ilgili dikkat çeken bir başka haber ise hırsızlık malı şekerle el konulmasına dairdir.⁴⁸

Piyasa gazetesinde şekerden başka tütün de birçok habere konu edilmiştir. Bu haberlerin içeriği, gazetenin yayın politikasının da etkisiyle tarımsal faaliyetler noktasında değil tütünün emtia haline geldiği sigara üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu dönemde, Samsun'a çevreden gelen tütün miktarıyla ilgili sınırlı bilgi bulunmaktadır.⁴⁹ Yukarıda belirtildiği gibi konuyla ilgili haberlerin çoğunluğu fiyatlarla ilgilidir. Genel olarak şikâyetlerin yoğunlaştığı bu haberlerde ilk dikkati çeken husus, rejinin 100 gramlık paketler halinde piyasaya sürdüğü tütünlerin, esnaf tarafından belirlenen fiyatın üzerinde satılmasıdır.⁵⁰ Şikâyete neden olan ikinci nokta vergilerin yüksek olmasıdır. Piyasa gazetesi, sigara ve kibrit üzerinden alınan bandrol ücretini, piyasayı durgunlaştıran sebeplerden biri olarak göstermiştir.⁵¹ Bu durumun bir müddet devam ettiği, ilerleyen nüshalardaki haberlerden anlaşılacakla beraber⁵² bir müddet sonra

⁴³ Fırtına ve hava durumunun deniz trafiğine yaptığı etkiler için bkz. *Samsun'da Piyasa*, 4 Ağustos 1335, No: 14, s. 3, No: 28, s.3; 12 Haziran 1336, No: 58, s. 2.

⁴⁴ *Samsun'da Piyasa*, 8 Kânunuevvel 1335, No: 32, s. 3.

⁴⁵ Konuyla ilgili Piyasa gazetesinde "Gaz ve Şeker Geldi" başlığıyla verilen haberin özeti şu şekildedir: "Rus vapuruyla Batum'dan İstanbul'a 3500 ayrıca bir Rus motoruyla da 1700 pot (1 pot yaklaşık 13 okkadır) gazağı, Japon bandıralı bir vapurla 1380000 kg ve İtalyan bandıralı bir vapurla 1455000 kg ve İspanyol bandıralı bir vapurla da 1130000 kg olmak üzere toplam 3965000 kg şeker gelmiştir." *Samsun'da Piyasa*, 14 Temmuz 1335, No: 11, s. 2.

⁴⁶ *Samsun'da Piyasa*, 22 Nisan 1338, No:152, s.1.

⁴⁷ *Samsun'da Piyasa*, 31 Kânunuevvel 1337, No: 136, s.3.

⁴⁸ *Samsun'da Piyasa*, 21 Temmuz 1335, No: 12, s. 3.

⁴⁹ *Samsun'da Piyasa*, 10 Teşrinisani 1335, No: 28, s. 3; 17 Haziran 1336, No: 59, s. 2; 14 Mayıs 1337, No: 105, s. 3.

⁵⁰ *Samsun'da Piyasa*, 22 Mayıs 1336, No: 55, s. 2.

⁵¹ *Samsun'da Piyasa*, 23 Nisan 1337, No: 102, s. 2.

⁵² *Samsun'da Piyasa*, 3 Temmuz 1337, No: 111, s. 2; 7 Kânunusani 1338, No: 137, s. 2; 11 Şubat 1338, No: 142, s. 2.

bandrol uygulaması kaldırılmıştır.⁵³

Yukarıda değinilen haberlerden başka gazetede, Samsun piyasasının genel durumunu gösteren haberler önemli yer tutmaktadır. “*Vaziyet-i Ticariye*” başlığı altında verilen haberlerde, gazetenin yayımlandığı hafta yaşanan gelişmeler özet olarak okuyucuyla paylaşılmıştır. Bu başlık altında verilen haberler ilk nüshalarda “*Gazyâğı üzerine çıkan*”⁵⁴ hafta zarfında biraz istekli muamele vuku’ a gelmiş ve dahile yapılan sevkiyatı telafi edecek hariçten mal vürud etmemiştir... ”⁵⁵ ve “*Piyasaya çıkarılan her nevi eşya henüz hal-i işba’ a getirecek bir derecede olmadığından ekseriya ani tahvilat ve tebdilat vuku’ a gelmemiştir...*”⁵⁶ örneklerinde görüldüğü üzere 114. sayıya kadar doğrudan emtianın geliş-gidiş ve piyasadaki hareketleriyle ilgilidir. İlerleyen nüshalarda içerik değişikliği olmamakla birlikte “*İki haftadan beri piyasayı istila eden durgunluk son dereceyi bulmuştur...*”⁵⁷ ve “*Haftanın vaziyet-i ticariyesi yine geçen haftaki gibi sükunetle geçmiştir...*”⁵⁸ örneklerindeki gibi genel ve daha çok olumsuz değerlendirmeler eklenmiştir. 1921 ve sonrasına denk gelen haber başlığındaki bu içerik değişikliği, savaşın olumsuz etkilerinin hissedilmeye başlandığını göstermektedir.

Milli Mücadele sürecinin etkileri, haberlerin hemen hepsinin içeriğinde gözle görülür hale gelmiş olmasına rağmen, gazetede bu konu sınırlı bir şekilde yer almıştır. İstiklal Marşı duyurusu⁵⁹ ve Tekâlif-i Milliye emirlerinin duyurulduğu⁶⁰ üç ayrı haber dışında konuyla ilgili tek haber “*Bend-i Ticari*” başlığı altında kurtuluş çarelerinin anlatıldığı üçlü haber dizisidir.⁶¹ “*Sevgili yurdumuzu Yunanlıların mülevves vücutlarından temizlemek için ordumuz tarihe ve dünyaya karşı kahramanlık ve fedakârlık dersi verirken cephe gerisinde işlerimizle ve güçlerimizle meşgul olan bizlere emr-i istihlas yolunda düşen birçok vezaif vardır...*” şeklinde başlayan bu haber dizisinin dili iki noktayı göstermesi bakımından önemlidir. İlki, gazetenin Milli Mücadele yanlısı olduğunu, ikincisi de gazetenin adıyla uyumlu olarak ticari faaliyetleri ön planda tuttuğudur.

Milli Mücadelenin etkilerinin bariz şekilde görüldüğü haberlerde, gümrük vergilerinin arttırılmasını ve ithaline yasak getirilen malların duyurulmasını konu edinen yazılar ön plana çıkmaktadır. Bu haberlerin içinde gümrük

⁵³ *Samsun’da Piyasa*, 4 Mart 1338, No: 145, s. 3.

⁵⁴ Metinde “*çıkan*” olarak yer alan kelime muhtemelen müğrettip hatası olup doğrusu “*geçen*” olmalıdır.

⁵⁵ *Samsun’da Piyasa*, 9 Haziran 1335, No: 6, s. 2.

⁵⁶ *Samsun’da Piyasa*, 14 Temmuz 1335, No: 11, s. 2.

⁵⁷ *Samsun’da Piyasa*, 30 Temmuz 1337, No: 115, s. 2.

⁵⁸ *Samsun’da Piyasa*, 1 Teşrinievvel 1337, No: 124, s. 2.

⁵⁹ *Samsun’da Piyasa*, 27 Teşrinisani 1336, No: 81, s. 3; 10 Kânunuevvel 1336, No: 83, s. 3.

⁶⁰ *Samsun’da Piyasa*, 29 Teşrinievvel 1337, No: 128, s. 3.

⁶¹ *Samsun’da Piyasa*, 21 Mayıs 1337, No: 106, s.2; 28 Mayıs 1337, No: 107, s.2; 4 Haziran 1337, No: 108, s. 2.

vergilerinin ne oranda arttığı, ithali yasak malların neler olduğu gibi okuyucuyu bilgilendirme amacı taşıyan bilgiler bulunmaktadır.⁶² Bahse konu olan haber içerikleri, gümrük vergisinin artması sonucu Ünye'ye gelen gemideki malların iskeleye indirilmeden İstanbul'a iade edilme girişimleri gibi insanların alınan kararlara verdiği tepkileri göstermesi bakımından önemlidir.⁶³

Ekonomik konulara yoğunlaşan Piyasa gazetesi, Samsun'a deniz yoluyla İstanbul'dan gelen malların çeşidi hakkında önemli bilgiler sunmaktadır. “*Ticari Haberler*” sütununda “*Muvaredat*” başlığıyla yer alan yazıda “*bu hafta Dersaadet'ten şehrimize/limanımıza gelen ... vapuruyla*” cümleleriyle başlayan haberlerde sayısal veriler bulunmaktadır. Örneğin Haziran 1919'un ilk haftasında “*makarna, ekmekek kadayıfı, çay, limon, kahve, manifatura vb.*” toplam 154 parça eşya gelmiştir.⁶⁴ Bir başka örnekte de Mayıs 1920'nin ilk haftasında muhtelif gemilerle yaklaşık 3000 parça eşya geldiği görülmektedir.⁶⁵ Son örnekten yaklaşık bir yıl sonra, Mayıs 1921'in son haftasında 6392 parça muhtelif eşya gelmiştir.⁶⁶ Yine Piyasa gazetesi limana gelen vapur sayılarını, bazı nüshalarında haberleştirmiştir.⁶⁷ Hava durumu ve Karadeniz'de bulunan Yunan torpidosunun engellemesi nedeniyle deniz ticareti dönem dönem sekteye uğramışsa da Samsun'a mal sevkiyatı devam etmiştir.

Anılan dönemde kara sevkiyatının yapıldığı yollar da Piyasa gazetesinde birçok habere konu olmuştur.⁶⁸ Olumsuz hava şartları yüzünden bozulan yolların ticareti olumsuz etkilediği belirtilen haberde olduğu üzere,⁶⁹ yolların fiziki durumuna değinilen haber sayısı sınırlıdır. Gazete daha çok, nakliye kiralalarının yüksekliğinden ve bunun ticarete olumsuz etkilerinden şikâyet eden haber ve makalelere yer vermiştir. Olumsuz hava şartlarının araba kiralalarını arttırdığı dile getirilen haberde Samsun'dan Sivas'a, Harput'a ve Amasya'ya yol kiralalarının listesi vermiştir.⁷⁰ Başka bir haberde ise kiralaların yüksekliğinden dem vurmaktadır.⁷¹ Konunun irdelendiği başka bir makalede nakliyenin durumu “*dert*” olarak nitelenmektedir.⁷² Gazetenin bu bakış açısı, başmakale olarak kaleme alınan bir yazıda, köylünün nakliye sıkıntısı yüzünden malını

⁶² *Samsun'da Piyasa*, 8 Kânunuevvel 1335, No: 32, s. 2; 27 Kânunusani 1335, No: 39, s. 3; 17 Haziran 1336, No: 59, s.2; 14 Ağustos 1336, No: 67, s. 2; 12 Teşrinisani 1337, No: 130, s. 3, 4; Şubat 1338, No: 141, s. 3; 25 Şubat 1338, No: 144, s. 3.

⁶³ *Samsun'da Piyasa*, 21 Ağustos 1336, No: 68, s. 3.

⁶⁴ *Samsun'da Piyasa*, 2 Haziran 1335, No: 5, s. 2.

⁶⁵ *Samsun'da Piyasa*, 8 Mayıs 1336, No: 53, s. 2.

⁶⁶ *Samsun'da Piyasa*, 28 Mayıs 1337, No: 107, s. 2.

⁶⁷ *Samsun'da Piyasa*, 1 Kânunuevvel 1135, No: 31, s. 3; 10 Şubat 1336, No: 41, s. 3; 4 Eylül 1336, No: 69, s. 2.

⁶⁸ Şoselerin durumu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Çakır, *a.g.e.*, s. 60-65.

⁶⁹ *Samsun'da Piyasa*, 6 Teşrinisani 1336, No: 78, s. 3.

⁷⁰ Gazete, “*araba kiralaları, yol kiralaları ve nakliye kiralaları vb*” terimleri aynı tanım için kullanmıştır.

⁷¹ *Samsun'da Piyasa*, 26 Şubat 1337, No: 94, s. 3.

⁷² *Samsun'da Piyasa*, 9 Temmuz 1337, No: 112, s. 3.

tarlasında yok pahasına satmak zorunda kaldığı yönündeki serzenişlerde kendini hissettirmektedir.⁷³ Nitekim gazete, nakliye sorununun çözümü için atılan adımları defaatle sütunlarına yansıtarak konunun takipçisi olmuştur.⁷⁴

Samsun'da Piyasa gazetesinin, yaşanan gelişmelerin takipçisi olduğu önemli ulaşım haberlerinden biri de başta Samsun-Sivas Demiryolu Hattı olmak üzere şimendifer hatları olmuştur. “*Mühim bir teşebbüs*” başlığıyla ilk kez gazete sütunlarına giren bu haberle,⁷⁵ anılan dönemde yaşanan gelişmeler 94. sayıya kadar seri olarak okuyucuya duyurulmuştur. 106. sayıda hatla ilgili yapılan teşebbüsler hatırlatılmış 112. sayıda hattın yapım çalışmalarına başlanacağı duyurulmuştur.⁷⁶ Başka bir haberde ise ayrıntı verilmeksizin Samsun-Havza arasında şimendifer hattı açılacağı belirtilmiş,⁷⁷ ilerleyen nüshalarda konu ile ilgili başka haber ya da makale yayınlanmamıştır.

Gazete, yayın politikası gereğince, ticari gelişmenin en önemli ayağı olan ulaşım ve haberleşme konularına özel bir önem vermiştir. Gazetenin, haber kaynaklarını çeşitlendirerek farklı alanlarda haber yapmaya başlamasıyla birlikte, ulaşım ve haberleşmeye dair yazılar sütunlarında daha çok yer bulmaya başlamıştır. Bu bağlamda posta ve telgraf meselesi gazetede birden çok habere konu olmuş; ücretlerden uygulanan sansüre değin bir dizi haber sütunlarına yansımıştır. Bir başmakalede, posta işleriyle ticaretin ilişkisi irdelenmeye çalışılmıştır.⁷⁸ Bir başka sayıda, posta yoluyla havale yapılabileceği ticaret erbabına ilan edilmiştir.⁷⁹ Ünye-Samsun arasına kurulan posta işletmesi, ticareti rahatlatacağı gerekçesiyle gazete tarafından “*memnuniyetle*” karşılanmıştır.⁸⁰ Posta ve telgraflarla ilgili diğer haberlerde ise sansür ve sansürün kaldırılışı ile posta ücreti gibi teknik konularda aldığı muhaberatı yorum katmaksızın sütunlarına taşımıştır.⁸¹

Samsun ticareti için hayati öneme sahip iskeleler, sadece “*muvaredat*” haberlerinde değil diğer birçok haberde de konu edilmiştir. Bu haberlerin dikkat çeken türlerinden biri “*Gelenler- Gidenler*”, “*Gidenler*” ve “*Gelenler*” başlıklarıyla duyurulan bazı simaların Samsun'a geliş- gidişleriyle ilgilidir. Bu haberlerde adından söz edilen kişilerin hepsinin tüccar ya da tüccar yakını

⁷³ *Samsun'da Piyasa*, 3 Eylül 1337, No: 120, s. 2.

⁷⁴ Adı geçen haberlerde nakliye şirketi kuruluşları ve nakliye araçlarının gümrük vergisinden muaf tutulduğuna dair genelge bulunmaktadır. *Samsun'da Piyasa*, 11 Eylül 1336, No: 70, s. 3; 20 Mayıs 1337, No: 106, s. 3; 13 Ağustos 1337, No: 117, s. 3.

⁷⁵ *Samsun'da Piyasa*, 5 Şubat 1337, No: 91, s. 2.

⁷⁶ Samsun-Sivas Demiryolu ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Hüseyin Kaleli, “*Osmanlı Döneminde Karadeniz Bölgesine Demiryolu İnşa Tasarıları*”, *Karadeniz Dergi*, Nisan 2001, S:9, s. 152-166.

⁷⁷ *Samsun'da Piyasa*, 14 Kânunusani, 1338, No: 138, s. 2.

⁷⁸ *Samsun'da Piyasa*, 27 Teşrinisani 1336, No: 81, s. 2.

⁷⁹ *Samsun'da Piyasa*, 9 Teşrinievvel 1336, No: 74, s. 3.

⁸⁰ *Samsun'da Piyasa*, 20 Mayıs 1337, No: 106, s. 2.

⁸¹ *Samsun'da Piyasa*, 11 Eylül 1336, No: 70, s. 3; 25 Kânunuevvel 1336, No: 85, s. 2; 28 Mayıs 1337, No: 107, s. 2; 6 Ağustos 1337, No: 116, s. 2; 31 Kânunuevvel 1337, No: 136.

olduğu gözlenmiştir.⁸² Yine gazetede yer alan nişan, düğün, vefat vb. haberlerde de gazete aynı çizgiyi takip etmiştir.⁸³

Genel olarak Samsun piyasasının nabzını tutan ve piyasadaki gelişmeleri okuyucularıyla paylaşan gazetede, genel ekonomik duruma ipucu olabilecek gerek İstanbul'dan gerekse yurtdışından birçok banka ve para hareketlerine dair haberler de bulunmaktadır. Anadolu'nun muhtelif yerlerinde yeni banka açılmasıyla ilgili iki haber mevcuttur.⁸⁴ Ayrıca fındık alım sezonunda Giresun'a Osmanlı Bankası'nın nakit para gönderdiği de bildirilmiştir.⁸⁵ Yurtdışı menşeli haberlerin de bulunduğu kambiyo ve nakit sıkıntısı da gazete satırlarına yansımıştır.⁸⁶ Türk lirasının⁸⁷ Frank ve Şilin gibi yabancı ülke para birimlerine göre karşılıklarının da gazetede bulunması,⁸⁸ özellikle ithalat ve ihracatla ilgilenen tüccarlar açısından önemli bir veri sunmaktadır. Konuyla ilgili, ilgi çekici haberlerden biri de Almanya'nın Saksonya eyaletinde kâğıt paraların mikrop taşıdığı gerekçesiyle emisyonlarının durdurulması, bunun yerine porselen sikke yapımına başlanmasının haberleştirilmesidir.⁸⁹ Para konusunda gazetede en çok yer alan konu, sahte banknot⁹⁰ yapımı ve ele geçirilmesi üzerinedir. Bu konuyu irdeleyen haberler incelendiğinde, bu işin organize bir eylem olmayıp bir veya iki adet sahte paranın ele geçirilmesiyle sınırlı olduğu anlaşılmaktadır.⁹¹

Piyasa gazetesi, bankacılık ve para hareketleri haberlerinde olduğu gibi diğer bölgelerden ve yurtdışından muhtelif haberleri de sütunlarına taşımıştır. Aktardığı bilgilerde önceliği Mersin piyasası çekmektedir. Anadolu'nun güney çıkışı olarak adlandırdığı Mersin' e özel önem veren Piyasa gazetesi, Mersin limanının yıllık ithalat ve ihracat rakamlarından, yeni kurulan ticari tesislere kadar birçok konuda haber yapmıştır.⁹² Bundan başka Adana, Antalya ve

⁸² Konuyla ilgili örnek bir haber şu şekildedir: “*Tüccar-ı muteberandan Zaferzade Yusuf Ziya ve Ecza-yı Tıbbiye ve Kimyeviye deposu sahibi tütün tüccarından Lefter Yakoyidis Efendiler Dersaadet'e gitmişlerdir.*” Samsun'da Piyasa, 13 Teşrinievvel 1335, No: 24, s. 2.

⁸³ Konuyla ilgili örnek bir haber şu şekildedir: “*Genç ve faal tacirlerimizden Pîrzade Osman Zeki Bey ile tüccardan Lazzade Kaşif Efendi'nin kerimesi hanımın emr-i mesnun akidleri icra kılınmıştır. Tarafına saadet ve bahtiyarlık temenni eyleriz.*” Samsun'da Piyasa, 12 Şubat 1337, No: 92, s. 2.

⁸⁴ *Samsun'da Piyasa*, 9 Mart 1336, No: 45, s. 3; 12 Haziran 1336, No: 58, s. 3.

⁸⁵ *Samsun'da Piyasa*, 3 Eylül 1337, No: 120, s. 2.

⁸⁶ *Samsun'da Piyasa*, 9 Teşrinievvel 1336, No: 74, s. 3; 8 Teşrinievvel 1337, No: 125, s. 3, 21; Kânunusani 1338, No: 139, s. 2.

⁸⁷ Gazete, ülkede kullanılan para birimini “*Osmanlı lirası*” ve “*Türk lirası*” terimleriyle karşılamaktadır.

⁸⁸ *Samsun'da Piyasa*, 29 Mayıs 1336, No: 56, s. 3; 17 Haziran 1336, No: 59, s. 3; 7 Ağustos 1336, No: 66, s. 2.

⁸⁹ *Samsun'da Piyasa*, 3 Temmuz 1337, No: 111, s. 3.

⁹⁰ Gazete kâğıt paralar için ayrıca “*banknot*” ve “*evrâk-ı nakdi*” terimlerini de kullanmıştır.

⁹¹ *Samsun'da Piyasa*, No: 65, 70, 75, 90, 96, 134, 139 ve 141. sayılar.

⁹² *Samsun'da Piyasa*, 22 Nisan 1337, No: 152, s. 2.

Trabzon gibi muhtelif piyasalarla da ilgili haberler gazetede yer almakla birlikte haber kaynağında dair herhangi bir kayıt verilmemiştir. “*Refikimizden, vapurdan inen bir tüccarın anlattığına göre*” girizgâhıyla başladığı haberlerde, çoğu zaman konu bütünlüğü da bulunmamakta, şehirle ilgili muhtelif bilgiler de aynı haberin içinde yer alabilmektedir.⁹³ Samsun’a uzak bölgelerin piyasaları haberleştirilirken Amasya, Ordu, Sinop, Giresun gibi yakın bölgelerin nadiren haberleştirildiği görülmektedir. Bu durum, adı geçen bölgelerle Samsun arasında ticaretin durgun olması veya gazetenin diğer bölgelerle ilgili haberleri başka gazetelerden alıntılanarak sütunlarına taşınmasıyla açıklanabilir.⁹⁴

İstanbul piyasasıyla ilgili haberler ayrıca incelenmelidir. Çünkü bu yazılarda, hem habercilik, hem de haberlerin içeriği adına güzel örnekler bulunmaktadır. İlk sayılarında İstanbul piyasasıyla ilgili olarak İkdam, Tan, Tasvîr-i Efkâr, Sabah gibi İstanbul gazetelerinden peyderpey haberler veren Piyasa gazetesi, 66. sayıdan itibaren İstanbul haberlerini, İstanbul muhabirinden gelen haberlerin yer aldığı “*İstanbul Mektupları*” başlıklı sütunda aktarmaya başlamıştır.⁹⁵ Gazetenin kendi muhabirinin olması, gazetecilik adına önemli bir gelişmedir. Her ne kadar muhabirin ismi belirtilmemiş⁹⁶ ve künyeye konmamış olması, haber kaynağının güvenilirliğini azaltıyorsa da anılan dönemden itibaren İstanbul haberlerinin içeriğinin hacim olarak arttığı açıkça görülmektedir. İstanbul’un aylık ithalat- ihracat rakamları, ekmeğin fiyatı, temininde sıkıntı çekilen mallar, muhtelif limanlara gelen- giden vapurlar gibi birçok konu, İstanbul muhabirinden alınan bilgiler çerçevesinde haberleştirilmiştir. Piyasa gazetesinin tek haber kaynağı İstanbul muhabiri değildir. “*Dakik ve zahire tacirlerimizden birinin Trabzon’a geçerken bize verdiği malumata göre*”⁹⁷ örneğinde görüldüğü üzere gazete, haber alabildiği her kaynağı kullanmaya çalışmıştır.

Gazeteye bir şekilde haber sağlayan muhabir(ler)in olması, haber çeşitliliği ve haber içerikleri yönünden önemli bir durumdur. Piyasa gazetesi, birinci yılından itibaren gazetenin içeriğini oluşturmada bu muhabirlerinden önemli ölçüde yararlanmıştır. Yukarıda değindiğimiz İstanbul muhabirinden başka Rize’de de bir muhabiri olduğunu anladığımız haberden,⁹⁸ başta Batum limanı olmak üzere Gürcistan ve Rusya’yla yapılan ticaretin muhteviyatı öğrenilmektedir. Rize muhabirinin verdiği bilgiler sayesinde gazetenin haber

⁹³ *Samsun’da Piyasa*, 26 Mayıs 1335, No: 4, s. 3.

⁹⁴ Bu çalışmada Samsun’da Piyasa gazetesi bir basın ürünü olarak değerlendirildiğinden ticari faaliyetler başka bir çalışmanın konusu olarak değerlendirilebilir.

⁹⁵ *Samsun’da Piyasa*, 7 Ağustos 1336, No: 66, s. 2.

⁹⁶ 69. sayının hemen başında yer alan bir duyuruda gazetenin İstanbul vekil-i umumisi Eyüpzade Osman Bey olarak görülmektedir. Abone ve okuyucuların her türlü iş ve işlemleri için bu kişiyle iletişime geçebileceği belirtilmiş olmasına rağmen gazetenin İstanbul muhabirinin bu kişi olup olmadığı bilinmemektedir. *Samsun’da Piyasa*, 4 Eylül 1336, No: 59, s. 1.

⁹⁷ *Samsun’da Piyasa*, 25 Eylül 1336, No: 72, s. 3.

⁹⁸ *Samsun’da Piyasa*, 24 Temmuz 1336, No: 64, s. 2.

portföyü genişlemiş; Samsun'a gazyağı, petrol ve benzin geldiği, Batum'daki kambiyo hareketleri başta olmak üzere ithalat-ihracat bilgileri gazetede daha sık yer almaya başlamıştır.

Piyasa gazetesinde, yukarıda değinilen ülkelerin dışında Bulgaristan, Amerika, İngiltere, Hollanda ve Fransa ile ilgili haberler bulmak da mümkündür. Fakat haberlerde konu bütünlüğü ve sıra takip edilmemiştir. Örneğin "Amerika Mecmuasından"⁹⁹ başlığıyla verilen haberde, bir bankanın kuruluşu duyurulmuştur. Bunun gibi "Amsterdam'da bulunan bir arkadaşımızdan aldığımız malumata göre"¹⁰⁰ diye başlayan bir haberde de Hollanda'da yaşanan bir takım gelişmeler haberleştirilmiştir. Piyasa gazetesinin sütunlarında sıklıkla görülen bu nevi haberlerden bir diğeri de Avrupa'da yapılan grevleri haberleştirdiği bölümlerdir. Bunun dışında İstanbul'da Dabakhane işçilerinin yaptıkları grev de içeriği belirtilmeksizin haber olarak yer almıştır.¹⁰¹ Kaynak gösterme konusundaki kararsızlığına işaret edilen yukarıdaki örnekler, Piyasa gazetesinin, dönemin birçok basın ürününde de karşılaşılan problemleri taşıdığını anlamamızı sağlamaktadır. "Duyduğumuza göre", "arkadaştan gelen", "ülkesinin gazetelerinden okuduğumuza göre vb" başlayan haberlerin, başka basın ürünlerinden veya vapurla Samsun'a gelen kişilerle yapılan mülakatlardan alındığını göstermektedir. Bu durumu gösterir diğer bir veri de bir konu hakkında farklı ülkelerden benzer içerikli haberlerin veya bir ülkeden farklı içerikteki haberlerin alt alta gazetesinin sütunlarında yer almasıdır.

Sonuç

Basın ürünü olarak bir gazete, ilk sayısında yer verdiği yayınlanış amacını, yayın hayatı boyunca yerine getirdiği ölçüde başarılı sayılabilir. Bu açıdan bakıldığında Samsun'da Piyasa gazetesi "başarılı" bir girişimdir. Çünkü tüccarı bilgilendireceğine ve piyasanın nabzını tutacağına dair okuyucularına verdiği sözü, imkânları ölçüsünde tutabilmiştir. İlk sayısından itibaren her sayısında, ilk sayfada yer alan "Piyasa Cetveli" bölümü, bu durumun güzel örneklerinden biridir. İlerleyen sayılarında bu cetvelde yer alan ürün gamını arttırması ve cetvelin Ticaret Odası'na tasdikli olduğunu belirtmesi bu kanıya varmamızda etkin bir rol oynamıştır. Tasdik alma çabası, diğer ürünlerde olduğu gibi Piyasa gazetesinin de bir emtia olduğu düşünüldüğünde güvenilirliğini arttırmak için kullandığı bir argüman olarak da değerlendirilebilir. Birçok farklı noktadan bakılması gereken basın-ekonomi ilişkisi için yapılan değerlendirme bir girişim olup farklı kaynak türlerinin tetkik edilmesine muhtaçtır.

Samsun'da Piyasa gazetesi değerlendirilirken unutulmaması gereken

⁹⁹ Samsun'da Piyasa, 9 Nisan 1337, No: 100, s. 2.

¹⁰⁰ Samsun'da Piyasa, 25 Eylül 1336, No: 72, s. 2.

¹⁰¹ Samsun'da Piyasa, 17 Temmuz 1336, No: 63, s. 3.

noktalardan biri gazeteyi çıkaran ekibin profesyonel olmaması, diğeri de yayınlandığı dönemin kendine has olağanüstü şartlarıdır. Osmanlı Devleti'nde ilk basın örgütünün 1908 yılında sınırlı bir kadro tarafından kurulduğu ve akabinde önce Balkan Savaşlarının daha sonra I. Dünya Savaşı'nın yaşadığı düşünüldüğünde, Milli Mücadele Dönemi'nde gazeteciliğin bir meslek olarak henüz emekleme çağında olduğu anlaşılmaktadır. Bu dönemle ilgili anılar incelendiğinde bazı gazetelerin vagonlarda basılmak zorunda kaldığı, bazılarının da mürettibinin hastalanması nedeniyle yayınına ara verdiği görülmektedir. Bu şartlar ışığında bir değerlendirme yapılırsa, Piyasa gazetesiyle ortaya "iyi" bir basın ürünü çıktığı söylenebilir. Çünkü her şeyden evvel gazete düzenli olarak her hafta yayınlanmıştır. Arada bazı nüshalar hariç olmak üzere her nüshasının sayfa sayısı aynıdır. Profesyonel olmayan bu ekibin sayılar ilerledikçe gazeteyi bir kalıbın içine oturtmayı başardıkları gözlenmiştir. Gazete incelendikçe, ilerleyen nüshalarda sayfa düzeninde belli bir standartlaşma olduğu görülmekte, hangi haberin hangi sayfada yaralacağını tahmin etmek kolaylaşmaktadır. Bu konuda dile getirilebilecek eksiklik ise ana başlıklar altında verilen alt başlıkların içerikle uyumsuzluğudur. Örneğin Samsun'a gelenler ve gidenler bazen "*Vaziyet-i Ticariye*" başlığının altında verilirken, bazen reklam sayfasına iliştilmiş olarak karşımıza çıkmaktadır.

Milli Mücadele döneminde yayınlanan gazetelerin büyük kısmı Milli Mücadele sürecine müspet ya da menfi propaganda yapmak amacıyla çıkarılmıştır. Samsun'da Piyasa gazetesi gibi ekonomi temelli gazetecilik yapma gayretinde olan bir basın ürününü bu kategoriler ışığında değerlendirmek, siyasi içerikli haber veya makaleler yayınlamadığı için sağlıklı sonuç vermeyecektir. Fakat başmakalelerinde yer verdiği bazı iktisadi fikir yazılarında kullandığı dil, gazetenin Milli Mücadeleyi en azından gönülden desteklediğini göstermektedir. Bununla birlikte özellikle Tekâlif-i Milliye emirlerinden sonra vergilerdeki artışların piyasada durgunluğa sebep olduğunu belirterek, bu durumdan rahatsızlık duyduğunu da satırlarında hissettirmiştir. Buradan hareketle gazetenin önceliğinin ticaret olduğu iddia edilebilir. Bu konuda yapılmış olan bir çalışma¹⁰² Samsun'un ekonomik durumu hakkında Samsun'da Piyasa gazetesinin kaynak olarak kullanılabileceğini göstermiştir.

Samsun'da Piyasa gazetesi, başyazılarında değindiği konularla (eğitim, iktisat teorisi, tasarruf, emtia çeşitliliği vb.) basının halkı bilgilendirme görevini yerine getirmiştir. Yine aynı makaleler altında seri halde devam ettirdiği iktisat dersleriyle, ticaretin prosedür kısmının anlaşılması için çaba sarf etmiştir. Dönemin Samsun ticaretinde önemli yer tutan şeker, yumurta, tütün

¹⁰² Bünyamin Kocaoğlu'nun Piyasa Gazetesi'ni kaynak olarak kullandığı Samsun ekonomisini konu alan çalışması için bkz. Bünyamin, Kocaoğlu, "Mütareke Yıllarında Samsun'un Ekonomik Durumu (1919-1920)", *Geçmişten Geleceğe Samsun*, 1. Kitap, Samsun 2006, s. 299-326.

gibi ürünlerin gerek fiyat, gerekse Samsun'a geliş gidişleri hakkında verdiği bilgiler ve “*Vaziyet-i Ticariye*” başlığı altında Samsun ticaretinin durumunu sütunlarına taşıdığı haberlerle gündemle ilişkisini canlı tutmuştur. Ayrıca halkın temel besin maddelerinden ekmeğin yapımında kullanılan unun durumunu da işlemeyi ihmal etmemiştir. Bunlardan başka iskeleler, yollar, haberleşme vb. haberlerle Samsun ticaret hayatını, imkânları ölçüsünde sütunlarına taşımıştır. Sütunlarına taşıdığı Samsun dışı haberlerde ise başta İstanbul piyasası olmak üzere nakit akışı, kambiyo ve bankacılık faaliyetleri ile yurt dışında yaşanan gelişmeleri sütunlarına taşıyarak Milli Mücadele döneminde Anadolu'nun muhtelif bölgelerindeki ticari faaliyetleri görmemize olanak sağlamıştır.

KAYNAKLAR

- COŞAR, Ömer Sami, *Milli Mücadele Basını*, İstanbul 1967.
- ÇAKIR, Ali, *Haber Gazetesi'nin Başyazularına Göre Bölgenin ve Türkiye'nin Gündemine Bir Bakış (1923-1924)*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Samsun 2013.
- DELİGÖZ, Orhan, *Osmanlı Ziraat ve Ticaret Gazetesi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2008.
- DUMAN, Önder, “Samsun Basın Tarihinden Bir Kesit: “Haber Gazetesi”, *Geçmişten Geleceğe Samsun*, 1. Kitap, Samsun 2006, s. 367-384.
- İNUĞUR, M. Nuri, *Basın ve Yayın Tarihi*, İstanbul 2005.
- KOCABAŞOĞLU, Uygur, “*Hürriyet*”i Beklerken, *İkinci Meşrutiyet Basını*, İstanbul 2010.
- KOCAOĞLU, Bünyamin, “Milli Mücadele’de ve Cumhuriyetin İlk Yıllarında Samsun’da Basın Hayatı ve Cemiyetler”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Mayıs 1999, S: 12/1, s. 155-160.
- _____, “Mütareke Yıllarında Samsun’un Ekonomik Durumu (1919-1920)”, *Geçmişten Geleceğe Samsun*, 1. Kitap, Samsun 2006, s. 299-325.
- KOLOĞLU, Orhan, *Osmanlı’dan 21. Yüzyıl’a Basın Tarihi*, İstanbul 2006.
- NALCIOĞLU, Belkıs Ulusoy, *Osmanlı’da Muhalif Basının Doğuşu 1828-1878*, İstanbul 2013.
- Samsun’da Piyasa Gazetesi, 1 ila 152. sayılar arası.
- TEKDEMİR, Aziz, “Osmanlı Devleti’nde İlk Ticari Gazete: Ceride-i Ticaret”, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Haziran 2011, C: 13, S: 1, s. 220-233